Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

Рік II. Луцьк, неділя дня 20 Березня 1927 р. Ч. 12 (19.)

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА

Орган Української Національної Думки

Ціна 20 гр.

Виходить що-неділі.

Адреса редакції й адміністрації:
ЛУЦЬК на Волині, Алеї Б. Хороброго, 70.

Передплата: в краю: на 1 місяць 1 зол., чвертьрічно 3 зол., на пів року 5 зол. 50 гр., на рік 10 зол.; за границею: на рік 2 америк. доляри або їх вартість в иншій валюті.

Рукописів не звертається. — Оголошення після умови
Непідписаних дописів не приймається.

Потреба об'єднаних сил.

Міжнароднє становище, в якому щораз виразніще виступає на порядок дня наше українське питання, вимагає від нас і уваги і скупчення сил цілого нашого народу на всіх наших землях, щоби не допустити до того, щоби те наше питання розвязувано без нашої участи. Наше становище на ріжних областях нашої землі підсказує нам також те саме. Куди не глянути — всюди йде ворожий наступ на права нашого народу, які є однаково дорогі для всіх нас, які є спільні для цілого народу, які обороняють, за які однаково борються навіть найбільше непримиримі між собою політичні групи, як що тільки вони рахують себе українськими.

На всіх наших землях наші опікуни намагаються в першу чергу відібрати нам наше імя, знищити нашу мову, вирвати у нас нашу українську душу — одним словом — намагаються нас винародовити — поробити нас чехами, румунами, москалями або безіменними інтернаціоналістами, поляками. Рівночасно на всіх наших землях немилосердно грабляться наші земні багацтва вирвається нашому народові його землю, віддаючи її осадникам і кольоністам чеським, румунським, жидівським, польським. Все це справи загально-народні й у них в боротьбі за своє право мусить виступати весь наш народ.

З окрема на наших землях під Польщею наша школа знищена, наша церква в руках москалів (!), у самоврядуванню сидять чужі ставленники влади, а тепер — ще й хочуть у соймі й сенаті посадити за наших представників людей, які з нами мають хіба стільки спільного, що наш хліб їдять. І яке з цих питань не порушити — кожне воно є не справою якоїсь групи, чи партії, а справою цілого народу, у кожному бачимо велику загрозу не якійсь окремій ґрупі чи партії — а загрозу цілому нашому народові.

Скорше чи пізніще таки будемо мати вибори і до саморядувань і до сойму й сенату. Польська чорна сотня намагається позбавити нас всяких прав при виборах. Її намагання йдуть так далеко, що наші представники збойкотували наради комісії, що фабрикує беззаконні закони проти нас. І сьогодня ще не відомо — чи ми станемо до виборів, чи прийдеться може зовсім не брати в них участи. Але чи в одному, чи другому випадку все одно потрібне нам одне й теж — об'єднана сила всього народу. Ми мусимо вибрати гідну себе і нашої чисельности парляментарну репрезентацію, або — мусимо як один чоловік виповнити постанову, яка западе з нашого боку на випадок, коли чорносотенна виборча ординація не запевнить нам відповідного представництва в соймі й сенаті.

Отже і боротьба за нашу школу і боротьба на два фронти (з поляками й москалями!) за нашу церкву і боротьба за самоврядування й належне представництво в законодавчих палатах і боротьба на культ. освітньому й господарчому фронтах і боротьба за волю для політичних вязнів — все це вимагає від нас об'єднаних сил всього народу. В роздріб, в морі з взятої внутрішної гризні, як теж з розрахунком на поміч чужих руйнуючих нас сил, не можемо рахувати на успіх у жадній справі.

Пригадали собі Україну.

Европейська преса про українську справу

[Від нашого варшавського кореспондента].

В попередніх двох числах нашої газети подали ми низку голосів польської преси про українську справу. Зазначуємо, що згадували ми лише про найцікавіщі відгуки і то лише варшавської преси, промовчуючи весь галас, який в цій самій справі знімають від деякого часу газети провінціональні. Отже туди належить рівнож старий поважний краківський щоденник „Час", який завжди в усіх справах забирає голос дуже обережно; та ось недавно він помістив довгу статтю графа Потоцкого п. з. „Десятиліття України", в якій так захоплюється визвольницькими змаганнями українського народу, що аж диво. (Лише тут і там випазить як шило з мішка: тяготіння до старої ягайлонської ідеї, Польща від Балтику до Чорного моря; український плодючий чорнозем). До тих голосів провінціональних польських газет з останнього часу належить теж велика стаття у рівенському тижневику „Всхуд" п. з „Українська справа в Польщі" сила-силенна статей у львівських часописах: „Дзєннік Львовскі", „Дзеннік Людови", „Хвіля" і ин, Справді, треба би хіба окрему газету видавати, аби змогти передати все те, що про нас і нашу батьківщину наторочили за останні тижні наші сусіди.

Чи це торкається лише польської преси? Саме в цьому й річ, що ні, — себто, що про українську справу заговорили й закордонні чужинецькі часописи, які досіль зовсім гейби про нас забули чи зроду нас не знали. І ось, заки перейдемо до пояснення того раптового зацікавлення Україною, згадаємо ще коротко про той закордонний часописний шум. Згадує про нього й велика газета російських еміґрантів у Парижі „Последнія Новості" (орган б. міністра з часів керенщини Мілюкова); вони стверджують перелякано, що на українське питання щораз частіше звертають увагу газети англійські, ті самі, які до сього часу були глухі й сліпі на те, що носило ім'я українське. Замітки про всякі події з українського життя попадаються нині навіть у величньому льондонському „Таймсі" і в инших англ. органах, що належать до ряду найбільших у світі.

Знов у французькій пресі з сензаційною статтею виступив паризький „Матен". Він покликується на відомости від одного визначного українського політика, що проживає нині на еміграції, проф. Ол. Шульгина, і предсказує, що на всеукраїнському з'їзді совітів (рад), що відбудеться у Харкові 10-го липня ц. р. буде проголошене повне відділення України від Союзу Соціял. Рад. Республік і започаткується творення окремої української армії. Дальше ще велика французька газета зауважує, що поміж Україною та Москвою уже віддавна істнують сильні непорозуміння в звязку з незалежницьким рухом українських мас, та що лише Москва старається цей рух утримати в тайні перед світом. Віддлення, мовляв, держави зі 40 міліоновим населенням матиме безумовно величезний вплив на всю світову політику. — Коли зважимо, що „Матен", це півофіціяльний орган французького уряду, газета зі світовою маркою, то зрозуміємо неабияке значіння таких відомостей, голошених цією газетою.

У німецькій пресі роїться від заміток і статей, які у більше чи менше яскравій формі згадують про Україну. Навести тут он хочби довгу статтю у берлінській газеті „Дер Таг" („День"), який доказує спільність інтересів німців і українців і тому закликає німецький уряд цікавитися пильно українськими справами. Головне ж те, що „Дер Таг" заявляє, що українською нацією почали вже надобре цікавитися такі великі держави, як Анґлія, Італія, Америка й Японія.

Про те, чому саме раптом у них зродилось оте зацікавлення і в якій мірі стоїть воно в звязку з „приятельським" гармідером польської преси — про це напишемо слідуючим разом.

ПРОМОВА

Посла Бориса Козубського, виголошена в польському соймі дня 5. лютого 1927 р. в часі дискусії над буджетом міністерства внутрішніх справ.

(Докінчення).

„Чуюсь щасливим — казав він (кремянецький староста Робакевич. Ред) що маю можність витати сівчів польської культури серед ворожого нам варварського населення, яке підбурюють усякі темні сили, противдержавні агітатори. Я готовий радо поділитися з панами моїми враженнями і намірами, щоби і на будуче виступати спільними силами. Дотепер працюють на Волині дві просвітні установи — польська „Мацеж Школьна" і „Просвіта". Я примушений підкреслити, що діяльність першої слаба, з двома-трьома виїмками тоді, коли „Просвіта" розвивається постійно і дуже шкідливо, а навіть погубно для населення. Дивився я на організацію „Просвіти" через пальці, доки вона не ввійшла на шлях політики, підбурюючи населення проти держави. Тепер маю відвагу прилюдно ствердити, що мусів до деякої міри наложити на неї свою руку, бо належить вкінці одверто признати, що тепер „Просвіта" не є нічим иншим, як лише комуністичним клюбом, а керманичі „Просвіти" є підступними комуністичними агітаторами, що роблять з доручення і на користь комуністів. Дав я собі слово чести боротися з тими темними силами, аж до реорганізації „Просвіти", або до цілковитого її знищення. Населення і загал звичайних членів „Просвіти" відчуває інстинктовно погубність ідеї, яку поширюють провідники „Просвіти", про що свідчить опозиція членів „Просвіти" до теперішньої її ради. З уваги на те з суспільного і службового обовязку мусів я приноровлювати деякі репресії відносно де-котрих осіб з того табору, що ворожий державі та місцевому населенню. Громадянським обовязком учительства, незалежно від національности, є протиділати і поборювати ті впливи. Гаряче взиваю вас, панове, до боротьби з тими „Просвітами", огнищем комунізму. Старайтеся вступати до них, опановувати їх, або змести, знищити, як хоробротворчі бацилі. Здаю собі справу з того, що для многих з вас та справа дражлива, але я переконаний, що можна бути „руским". патріотом, жидівським, або яким иншим, а рівночасно щирим польським державником. Ви, керманичі польської „Мацежи Школьней", можете опанувати людність розмовами, газетами, книжками, „руским" співом. Розбудіть для себе довірря населення, виховуйте не лише дітей, але й дорослих. Вирвіть населення зпід впливу тих темних сил, що нищать нарід ширенням комунізму. Час уже покінчити з варварством, з варварським сходом; учитель мусить бути розсадником західньої культури".

Так промовляв без фіґових листків „кресовий" самодержець на українській землі, знаючи добре, що на чолі „Просвіти" в Кремянці стоять не комуністичні агітатори, але українські національні діячі, яким без жадної підстави кидає пан Робакевич прилюдно клевету ширення комуністичних гасел. Далі, досі не відкликано обіжника міністра Ратайського, що заборонив влаштовувати справоздавчі віча послам на Волині та Поліссі. Політична влада першої інстанції і держав-

на поліція переслідує політичний український рух. Українським партіям у Східній Галичині забороню ється влаштовування віч і відбування довірочних зборів на основі § 2. закону про збори з дня 15 листопада 1867 р., а громадян, що їх скликують, потягають до карносудової відповідальности. Мало це місце в повіті Старий Самбір, Броди та инших. Инша річ, що суди звільнюють громадян, але поліція осягає свою ціль при допомозі терору відносно членів українських національних партій. П ліція через недостачу заняття творить політичні процеси, арештовуючи сотні невинних людей, як це було минулого й біжучого року на українських землях. Щоби згнобити Українське Національно-Демократичне Обєднання, політична поліція у Львові, а також воєвідство послугуються мнимими революціями людини нервово хорої д-ра Володимира Бачинського. Витворюється така ситуація, що центральна влада перестала з ним конферувати з причини його хороби, а поліційна влада послугується ним далі, як своїм сліпим знаряддям. Таке поступовання є у великій мірі неморальне і компромітує методи правління міністра внутрішніх справ і табору „моральної санації“.

На відповідальних становищах у політичній адміністрації і в державній поліції є далі ендецькі пупілі, які далі виконують накази вшехполяків і нищать український рух. Такі відносини панують у політичній поліції всюди на українських землях, а зокрема у львівському воєвідстві. Ще дня 29 липня 1926 р. вніс посол С. Хруцький інтерпеляцію в справі провокаційних практик політичної поліції у Львові. Виновники арештувань визначних членів партії Українського Національно-Демократичного Об'єднання в часі травневого перевороту, інспектори Мігленер і Савіцький, остають далі на своїх становищах і далі ведуть провокаційну роботу, а міністр внутрішніх справ не дав по нинішній день відповіді на внесену послом Хруцьким інтерпеляцію.

Спеціяльні заходи вживає уряд на те, щоби обмежити свободу української преси. Програми всіх майже українських партій підпали цілковитій, або частинній конфіскаті. Цікаве те, що в програмі Українського Національно-Демократичного Об'єднання сконфісковано також уступи анальогічні до тих, що не підпали конфіскаті в царській Росії у програмі польської національно-демократичної партії (narodowo demokratyczne stronnictwo) в 1907 р.

(Наводить сконфісковані уступи програми партії УНДО, які, надруковані в „Ділі“ влада сконфіскувала вже третій раз).

З уваги на такий фактичний стан, Український Клюб буде голосувати проти буджету мін-ва внутрішніх справ і домагається скреслення з буджету видатків на диспозиційний фонд у сумі 2,100 000 золотих, а також домагається скреслення позиції видатків 38.744 зол. на уряд для справ національних меншостей, бо цей уряд є лише цирком діялектично-акробатичних штучок для введення в блуд прилюдної опінії в краю і за кордоном, що в Польщі щось робиться в справі національних меншостей.

—

чить добре кричати,-що „Просвіта“—це установа для гонорових „діячів“, що суть тут полягає в тому, аби засісти в „Просвіті“ в раді чи навіть головою Т-ва і на тому кінець ділу. Є ще й инша категорія, для яких „осередками агітації повинні бути кооперативи, читальні, спортові Т-ва“; — для яких Т-во „Просвіта“ це „лєґальна стійка, яку партія мусить використати“ для своїх цілей. (Постанови II З'їзду Комуністичної Партії Західньої України).

Ці думки засвоїли собі й инші партії і Т-во „Просвіта“ врешті, замість осередку культ.-освітньої праці, мало би стати ареною змагань окремих партій за владу і впливи. Ця боротьба подекуди вже вилазить на верх, а найкраще виявила себе на Кремянеччині, де почалась агітація проти плачення просвітянських внесків. Це найкраще виявляє, хто і якими засобами бореться за „вплив“,—як на місцях темні одиниці розуміють політичні кличі. Ясно, що тут не може бути мови про добування впливів у т-ві, а це є найзвичайніще руйнування культ. освітньої установи.

Тепер зважмо: у наших т-вах „Просвіта“ освітніх робітників, що й на пальцях нічого полічити, організація т-в стоїть гірше як зле, замінити істнуючих робітників ні ким... І тоді побачимо, що остається. Остається одинока можливість і потреба—об'єднати на грунті культ. освітньої праці всі творчі сили біля т-в, доручити провід у т-вах досвідним і діяльним членам т-ва й підтримати їх у праці. Тоді добрі наслідки не дадуть на себе ждати. Тоді може й у пресі побачимо щось про працю т-в, тоді й ріжні збірні постанови будуть виконуватись, тоді може нарешті мати чи знатимемо, де є наш спільний, об'єднуючий центр. *Ст-ко.*

Кріза президії в Українській Парляментарній Репрезентації.

Дотеперішня президія Української Парляментарної Репрезентації складалася з 3-ох послів: Козицького, Чучмая і Назарука. Посол Назарук зголосив резигнацію зі свого становища в президії. В звязку з тим оставші члени президії скликали на середу 9 ц. м. плєнарне засідання Української Парляментарної Репрезентації і поставили на денний порядок доповняючий вибір одного члена президії. Одначе більшість Репрезентації заявилася проти доповняючого вибору та рішила перевибрати цілу президію. Мотивом для цього служила не лише справа здекомплєктування президії, але передовсім факт, що дотеперішні члени президії війшли до неї як репрезентанти Українського Соціялістичного Об'єднання „Селянський Союз“, отже партії, що стояла на суто національній політичній плятформі. В міжчасі більшість Сельсоюзу получилася з галицькими народовольцями в нову партію, т зв. „Сель-Роб.“, що стала на цілком інтернаціональному становищі. До нової інтернаціональної партії, а навіть до її екзекутиви, ввійшли і два члени президії, а то посли: Козицький і Чучмай. З уваги на те, що інтернаціоналісти не можуть репрезентувати національної Української Парляментарної Репрезентації, більшість її ухвалила для них вотум недовіря. Це перший випадок в історії теперішньої нашої Парл Репрезентації, коли президія уступає наслідком ухвалення їй вотум недовіря. Вибір нової президії відбудеться на найближчому плєнарному засіданні Репрезентації. До дого часу провід її спочив в руках найстаршого віком члена, сенатора о. протоєрея Герштанського. („Діло“)

Боротьба за українську душу.

II.

Досі справа українізації церкви стрічала на свойому шляху багато ріжних перешкод, але все таки поволі поступала вперід і неначе не дуже то й дратувала москалів. Час від часу вони огризались, але остаточно мирились з постійним, але все таки дуже повільним ходом українізації вперід. Тепер все це має зовсім инший вигляд. З того часу, коли стало відомим, що українці скликають Український Церковний З'їзд, москалі вдарили на трівогу і повели свій наступ вже не тільки на оборону істнуючої досі московщини в православній церкві, але ще й намагаються знищити дотеперішні здобутки українізації.

У свойому наступі на право українців в церкві москалі не перебірають в засобах. Поминаючи вже всякі їхні „наукові“ аргументи проти українізації, вони окричали українізацію церкви „політикою“, „Липківщиною“, „еміґрантщиною“, взивають собі на поміч польську владу, яка під їхнім впливом рахує українізацію церкви більшовизмом (жива церква!), а доходять навіть до того, що роблять доноси на окремих українських священників, домагаючись їх висилки за кордон. Одним словом—взялись за засаду: ціль оправдує засоби.

З другого боку закипіла у москалів праця й на місцях. Проти українізації агітується й вноситься постанови на собориках, московські послушники збірають підписи мирян за славянщиною в церкві, вносять до митрополії подання, щоб не зміняти мови служби в церкві. За тим криком розпуки москалів пішов і сам митрополит Денис та заборонив священникам брати участь у з'їзді, ба навіть дорікав міністрові исповідань за те, що без порозуміння з ним дав дозвіл на Український Церковний З'їзд. І тут мінстр, католик, мусів нагадувати найвищому достойникові православної церкви про права громадян в державі і мирян у православній церкві.

Москалі не даром счинили такий крик проти українізації. Вони добре розуміють, що церква—це їхня остання твердиня і коли ще й тут стратять вони свій вплив, то тоді вже зовсім ясним останеться факт, що тут на наших землях їх немає, що тут вони дійсно лиш напливовий елемент, насаджений колись Москвою для чорної московської роботи серед „інородцев“, що вкінці—і їх пануванню тут прийшов кінець. Вони цього бояться, бо якраз при помочі церкви і свого чорносотенного, цареславного попівства, що не тільки правило в церкві московською славянщиною (не старо-славянщиною!), але й проповіді виголошувало чистою московщиною, вони підтримували серед селянської темноти свої московські чисто політичні впливи. (Он де суть „політики“ українізації!)

Треба признати, що в деяких місцях москалям вдається зібрати підписи під своїми домаганнями оставити „славянщину“ (москов щину!) в церкві. З Костополя прм. їздила навіть делеґація до Варшави в цій справі. Але не менше є фактом, що в деяких повітах московські послушники вже не рішаються йти за підписами в народ і подання підписують самі (піп, дяк і староста); бояться, що збудять сплячу увагу українського народу, викличуть вовка з ліса, прискорять свій неминучий кінець. Не менше характерним є факт, що мав місце в Луцьку, в звязку зі святом Т. Шевченка Дійсно треба сказати — злоба й ненависть до українства затьмила москалям очі. Не бачуть того, що яму, яку копають копають для себе.

Треба проте й нашим людям дивуватись, що ще не всі зрозуміли, що в боротьбі за церкву з боку московського йде торг за нашу душу. Не чужі, не московські, а таки наші українські підписи збірають москалі і не для справи церкви, але для своєї московської політики, для своїх впливів серед українського народу. Роблять це навіть часом підступом*), як це було не так давно з декляраціями на польську школу. Хай же хоч свідоміщі не спускають цього з очей і не допускають до того, щоб здались ми московським ставленникам на посміховище.

*) Дуже цікаві і характорні дописи про чорну московську роботу ми отримали в останній хвилі зі Здолбунова й Турійська про справу славянщини на собарика. Дописи будуть поміщені в слідуючому числі.

Ред.

Наші Т-ва „Просвіта“.

Про наші Т-ва „Просвіта“ не багато можна довідатися з преси. Ще село дописує до газет, повідомляє про збори своєї читальні чи філії, про виставу, про розвиток, а то по більшій части про занепад свого Т-ва чи про темноту в селі. Натомість повітові Т-ва поміщують в пресі свої оголошення про збори, про збірки, часом проскочить якийсь „скандал“ у пресу і більш нічого. Колись не колись хтось догадається написати дещо з нагоди якогось з'їзду, а потім—знов все замовкне. А між тим—це в нас одинока культ. освітня організація, з якою у свойому значінні не може зрівнятися ніяка инша організація на всіх ділянках нашого громадського життя.

Та мовчанка в справі Т-в „Просвіта“ тим дивніща, що наші Т-ва не одностайні, істнують по ріжних статутах, не об'єднані (мимо багато спроб!), замкнені кожне само в собі і це безперечно впливає дуже від'ємно на розвиток Т-в і на поширення культ.-освітнього руху. Зате нічого дивного, що ріжні просвітянські з'їзди, наради, збірні постанови, змагання до об'єднання культ.-освітнього руху проходять безслідно, як без практичних наслідків пройшов і останній з'їзд „Просвіт“ у Рівному в минулому році. Без наслідків!. Бо сьогодня знов є кілька думок про дальшу долю просвітнього центру і нікому й у думку не приходить перевести в життя постанови З'їзду в Рівному.

Все це доказує, що у товариствах організаційна справа стоїть не найкраще; —це доказує слабість наших Т-в, яка не дозволяє їм на ширший розмах і поневолі примушує їх топтатися на одному місці, кипіти в свому горшку без користи для загальної народньої справи. Навпаки—те кипіння доводить часто до того, що в горшку остається порожнеча, а в культ.-освітній справі застій. Зразків не треба шукати;—їх всюди доволі.

Замість направи отого лиха ми помічаємо сьогодня дальше лихо. Певна категорія людей переконана, що працювати в „Просвіті“—зна-

До направи шкільництва на Волині.

[Міркування сільського вчителя].

Кураторія Волинської Шкільної Округи йде до українізації („Укр. Громада“ ч. 11), хоче аби учителі (-ки) не-українці навчились української мови. Бідний той народ український! Немає й людей, аби могли бути народними учителями—думала мабуть кураторія, коли робила це роспорядження.

По селах українських вчать в школах чужинці, що в більшости не визнають української нації, глузують з української мови, дивлять ся на українців, як на матеріял, придатний до ріжних експериментів. Учителів українців звільнено; вони бідують, голодують, а їх місце займають чужинці, яких Волинська Кураторія хоче українізувати. Даремні заходи, шкода часу, бо ці особи приносили й будуть приносити тільки шкоду в школі.

Що є й буде так, то показав квітень і травень 1925 р. зі шкіль-

ними деклараціями і гидкою ролею багатьох учителів у фабрикації польських декларацій. А хіба напр. може працювати для добра школи такий інспектор, що повчав учителів українців, (а що вже говорив неукраїнцям?...) аби предмети, які треба вчити українською мовою, вчили по польськи, а української („руської“) мови зовсім щоби не вчили? А запитайте, за що була переведена на село з Луцька така шляхетна, поважна, добра вчителька п. Лідія Іванова? (За кілька українських слів пояснень дітям в школі підчас візитації!) Яка була педагогічна потреба переносити з одної школи до другої п. п. Ревенкових, Редько, Пастрик, Ярмолюка, Чупруна? За що звільнені п. п. Петриченко, Сокальська, Лібацька, Хризантович, Поліщук, Вагатович, Кошілюк, брати Федоренки, Рижко, Лішка, Вейнер? Яка була потреба звільняти п. Липницького, аби через три місяці дати посаду в иншому селі?..— Та хіба можна пригадати всіх жертв сваволі шкільної влади в Луцькім повіті! Ці жертви багато де чого відкрили-би, колиб дійсно справою зацікавились ті, що хочуть направляти шкільну справу на Волині.—І щож тут поможе „українізація“?...

Для добра школи, для добра народу, для поправи відносин на Волині треба призначити українців візитаторами, шкільними інспекторами, учителів старшого віку звільнити від екзаменів, в українські села повернути й призначити керовниками шкіл учителів українців; всіх учителів, що не знають української мови, забрати до сіл неукраїнських, в учительській семинарії в Острозі запровадити викладову мову українську й призначити директора українця, тимчасово організувати учительські річні курси для підготовки нових учителів українців і приймати на ті курси тих бажаючих, що скінчили українські гімназії на Волині.. Тоді не потрібно буде українізації не-українців, а школа буде тоді школою й учитель буде для школи, та й людність буде шанувати і якусь користь мати з такої школи.

Тільки—хіба-ж новим „українізаторам“ ходить дійсно про добро школи й українського народу на Волині?..

Кпини!

Українська приватна ґімназія в Луцьку отримала права. Ті „права“ надані клясам 2-ій до 6-ої по § 1 літера „б“, т. є. з застереженням, і **„аж“ до кінця 1927-го року.** Після кількох візитацій, після візитації навіть міністерської, сплила нареші ота „благодать“ на нашу ґімназію, якій перед тим ще змінили назву, чим надали їй характер закладу приватного підприємця. — Перше польський уряд чорної сотні терпів нашу ґімназію, як необхідне зло, потрібне на винос, рівночасно руйнуючи ґімназію всіми можливими й неможливими способами. То ріжні труднощі у виданню концесії, то незатверджування запропонованих учителів, то призначення учительки польоністки з кваліфікаціями для народньої школи, то усунання з ґімназії найкращих учительських сил і т. д. і т. д. Тепер уряд „моральної санації“ констатує руйнуючі наслідки попереднього уряду і—надає ґімназії згадані на вступі „права“, або иншими словами кпить собі з нащого права. Після цього хіба в нікого не останеться полуди на очах;—всякому буде ясним, що несе нам „моральна санація“.

Хотілиби ущасливити білорусинів латинкою.

Виленський куратор Ринєвич скликав до Вильна нараду педаґоґів і білоруських діячів в справі азбуки. Хотів намовити білорусинів, щоби уживали тільки латинського письма. Та вони, очевидно, не згодилися. Поляки радіби накинути білорусинам по цей бік рижської лінії латинку, щоби таким чином зробить ріжницю між Західною Білорусою і Радянською.

І такі є „академії“.

В Варшаві поліція викрила злодійську академію, до якої якийсь Ст. Надер приймав молодих хлопців і вчив їх злодійського ремесла. Режім в „академії“ був дуже суворий. „Ректора“ Надера заарештовано.

З наших земель.

Москва усуває з Харкова „непевних“ комісарів і робить „перетасовку“.

Останні радянські часописи подають, що в харківському радянському уряді проблено значні зміни. Отож—народн. комісара освіти Шумського звільнено, а на його місце призначено М. Скрипника, дотеперішнього комісара юстиції. Комісаром юстиції і генеральним прокуратором України став Василь Порайко. Кажуть також, що внедовзі має уступити голова Ради Нар. Комісарів України Чубар, якого мають відкликати до Москви. Крім того переведено на Рад. Україні великі зміни і на инших менше важних урядових становищах. Ці зміни викликали велике незадоволення серед українських комуністів, але в „пролетарській“ державі мусить все „молчать і не разсуждать“, бо так хоче Москва...

Небільшовицька преса, повідомляючи про це, висловлює свої здогади, що ці зміни викликані побоюванням Москви з за величезного зросту сепаратистичних тенденцій на Україні навіть серед українських комуністів. Варто згадати ще, що найбільшу силу має зараз на Р. Україні В. Затонський. Його призначено нар. комісаром т. зв. Робітничо Селянської Інспекції, себ то державним контрольором і головою контрольної комісії комуністич. партії на Україні. Як ставленик Сталіна, „око“ Москви, Затонський став тепер фактичним диктатором на Україні. Москва не довіряє навіть найархильояльніщим до себе українським комуністам лише тому, що вони українці, та що навіть вони часом нагадують свому червоному „начальству“, чи не забагато собі воно дозволяє, господарюючи в Українській Рад. Республиці, як в своїй кольонії.

Ще одна жидівська полоса на Рад. Україні.

ЦВК. затвердив постанову в справі створення автономічної жидівської полоси в харківській окрузі. Автономна полоса має коло 18.000 мешканців.

Будовою Дніпрельстану керуватимуть москалі й жиди.

Для будови Дніпрельстану мало бути зорганізоване окреме управління; така була постанова Всесоюзної Ради Нар. Господарства. Тепер ту постанову в Москві скасовано, а будову доручено управі Дніпровського будівництва, що підлягає безпосередньо Москві. При будові істнуватиме окрема технічна рада, яку вже зорганізовано. До тої ради Москва призначила самих москалів і жидів.—Дуже вже нами пікл уються.

Новий двірець у Київі.

У липні почнуть будувати новий залізничий двірець у Київі.

Скільки на Рад. Україні населення.

По перепису в містах і селах Рад. України, всього на В. Україні є 28,934.297 чол. Певний процент населення України з тих чи инших причин не був зареєстрований і тому можна вважати, що населення України досягає 30 міл чол. Із зареєстрованої кількости населення міського населення є 5,226.620 і сільського — 23,667.677 чол. Найгустіще заселені є Харківщина (1,592,131 чол.) та Київщина (1,574.219 чол.) Найменше: Ізюмщина—(376.818 чол). У 38 округах є 13,425.630 чоловіків та 14,305.384 жінок, себ-то загальне число жінок приблизно на 1 міл. перевищує число чоловіків.

Переселення з Волині.

З харківського „Комуніста“ довідуємось, що серед волинських селян (з Волині радянської) є велика тяга до переселення. 120 ходоків од 800 селянських дворів вирушило було минулого року на Сибір, Далекий Схід і на Кавказ, щоби там шукати вільних земель для поселення. Переселенський рух обняв і волинські жидівські містечка. Від жидів поїхало понад 1000 делегатів за землею, але жиди їдуть на Криворіжжа, Дніпропетровщину то що (південь України) Всі ці жидівські кандидати на землю—це бувші крамарі і дрібні ремісники, які не мають тепер заробітків.

Трошки забрехався.

При кінці минулого рок більшовицький слові. великий україножер Ларін, на з'їзді в справі жидівської кольонізації сказав, що місцеві селяне раді кольоністам жидам, бо вони ведуть зразкове господарство, на якому місцевим селянам можна повчитись. Але ото американські комуністичні „Укр. Щоденні Вісти“ (з 5.ІІ. 1927 р.) поміщують в інформаціях з Москви про ту кольонізацію таке:

„Досвід показав, що переселені на землю жиди засвоюють собі поволі знання сільського господарства і за який рік або два вміють управляти ріллю м а й ж е так само добре, як їхні сусіди, звичайні селяне“.

Якось не видко, щоби було тут з чого вчитися місцевим селянам.

Як живе 40 тисяч поляків на Радянській Україні.

Раніш у радянських органах влади було дуже мало поляків, але тепер є на Укрвїні 3.527 членів сільських рад, 185 членів районових, 33 членів окружних виконавчих комітетів 9 поляків у складі ВУЦВК-у, (Всеукр. Центр. Викон. Комітет) і поляків у міських радах 242. У 138 польських радах, де робота провадиться польською мовою, є 125 тис. поляків, 29 польських рад у Волинській окрузі об'єднані в польський район ім. Мархлевського. Польських шкіл в УСРР є понад 337, з них 17 семиліток, дві сільсько-господарські школи, одна механічна, педагогічний-технікум і 2 радянські партійні школи. Політично-совітніх установ є: 11 клюбів, 88 хат-читалень, 20 книгозбірень і драматична студія. Є дві газети на Україні: селянська „Серп“ і для молодіжі „Глос Млодзежи“.

Рунунські кольоністи — як „культуртригери“.

У 1921 р. видано в Румунії спеціяльний закон про т. зв. кольонізацію північної Буковини румунськими кольоністами. Для тих кольоністів відступлено найкращі землі з маєтків релігійного фонду. До нині переселено в той спосіб до 800 родин з регату (к рівна Румунія) давши їм даром навіть дерево на господарські забудовання. Як „господарять“ ті „взірцеві“ румунські кольоністи, видно з інтерпеляції посла Кракалії з 31 січня ц. р. в рум. парляменті, в якій говориться про історію нечуваної панами при переведенню аграрної реформи в північній Буковині, де найбільше землі дістали якраз збанкрутовані дідичі, ріжний неселянський еле-

Що діється в світі.

В Китаю.

Північні китайські армії, що тримали досі вичікуюче становище, раптом перейшли в рішучий наступ на кантонців. Як подають газети, успіх по стороні Чанг-Со-Ліна.

Агенція Рейтер повідомляє, що між кантонськими провідниками виникли значні тертя і припускають, що це фатально може відбитись на дотеперішніх успіхах кантонців. — Фортуна взагалі дуже змінлива.

Договір СРСР. з Латвією.

Дня 9 ц. м. заключено в Ризі вступний договір в справі неагресії (обосторонього забезпечення) між представниками Совітів і Латвії. Заключення цього договору викликало велике зацікавлення в колах Ліги Націй. Думають, що договір цей є протиакцією Рад. Союзу на факт признання Румунії Бесарабії, що сталось під впливом Англії.

Кріза німецького уряду?

Наслідком незадоволення крайніх німецьких націоналістів політикою Штреземана, на близчому засіданні німецької ради міністрів вони мають поставити внесення про недовірря Штреземанові. В звязку з цим рахуються з можливістю нової крізи німецького уряду

В Греції кипить.

В Греції вибух був загальний штрайк. Уряд змобілізував всі сили, щоби тому перешкодити, а страйкуючим загрозив карою смерти. Тільки завдяки таким рішучим заходам штрайк тимчасово стлумлено. В Сальоніках дійшло до бурливих заворушень, в часі яких забито 5 штрайкуючих робітників; багато склепів розгромлено. Положення в усій Греції дуже напружене і рахуються з можливістю нових заворушень, а то й перевороту.

Нещаслива Японія.

7 ц. м. Японію знов навістив страшний землетрус, від якого згинуло до 5.000 людей. Найбільше потерпіли міста, де завалилось коло 10.000 домів, наслідком чого кількадесят тисяч людей лишилось без даху. Учені кажуть, що Японія находиться над дуже неспокійним місцем внутрі землі і тому вона трясеться так часто. Один учений навіть каже, що ціла Японія піде колись на дно моря.

Смерть президента латвійської республики.

14 ц. м. помер президент латвійської республики Чаксте. До часу виборів нового обов'язки президента виконує голова парляменту.

Ще одна „республика“ в межах ССРР.

„Східня Агенція“ подає, що більшовики мають намір введовзі утворити на територ ї теперішньої Рад. Білорусі литовську автономну республику. Ну, ну...

Більшовики укріпляють Ленінград (Петербург).

Военна рада в Москві рішила укріпити морське побереже коло Ленінграду, щоб забезпечити себе перед можливим нападом англійської фльоти на випадок англійсько-більшовицької війни. Крім того більшовики закупляють в Італії 10 підводних човнів для скріплення балтійської червоної фльоти.

1,846.586 засудив смерти.

Більшовицьке правительство до половини 1924 р. видало 1,776.586 засудів смерти. Це викликало в Европі негодовання і згіршення. Тому більшовицьке правительство і зменшило число засудів на смерть і не радо оповіщує викази вбитих. Мимо того на основі достовірних джерел від половини 1924 р. до половини 1926 р. виконано знов 70.000 засудів смерти. Певно, що ні один тиран ані сатрап так масово і невинно не вбивав людей, як більшовики.

Більшовицький консулят у Львові.

На підставі умови між польським і більшовицьким урядами, більшовики в скорім часі мають відкрити свій консулят у Львові.

мент та урядники з регату. Румунські кольоністи, що дістали даром, а властиво за державні гроші землю в більшости займаються не господаркою, а повільним панством, запахтувавши землю за дорогі гроші голодним українським селянам.

„Батьківщина — це великий збірний обовязок“.

Норвід.

Дописи

Свято Т. Шевченка.

(с. Ставрів, пов. Дубно).

Ставрівці святкували свято Т. Шевченка. В церкві відправилась Служба Божа й панахида. Довелось і мені бути на Службі Божій. Як приємно й радісно було на душі, коли бачилось, як старші й молодші на чолі з просвітянами численно зібрались, щоб вшанувати память нашого Великого Борця за волю народу. Жаль тільки стискає серце, що ще багато є в нас сіл, що стоять далеко позаду за Ставровом.

Прохожий.

Отак треба будувати!

[с. Шубків на Рівенщині].

Дня 3 лютого б. р. відбулися в нас збори читальні. На зборах присутніх було понад сто осіб. Приємне враження робило те, що була не тільки молодь, а й старше громадянство, яке раніш цуралося читальні через свою несвідомість і через підговорювання таких „інтелігентів“, як наш М. Теодорович (син місцевого дяка, вихованець— недоучка Кремянецької і Виленської дух. семинарії) Було помітно певне зацікавлення й серед членів - дівчат, яких було на зборах також чимало. Численні збори треба завдячувати повітовому інструкторові Т-ва „Просвіти“ в Рівному п. С. Семенюкові, який обїзжаючи читальні повіту, завітав і до нас. В своїм рефераті він досить широко ознайомив зібраних, хто ми і що нам треба робити, а також із культурно-освітнім рухом на селі по всіх українських землях під Польщею. Особливу увагу звернено на здійснення думки свідомих наших членів читальні, які започаткували акцію будови власного Народнього Дому. Обрано комітет будови з присутніх старших громадян. На заклик п. Семенюка наші старші селяне почали жертвувати на будову ріжний матеріял. Першими записали свої пожертви: Семен Гурський Іван Степанюк, Іван Маленький, Іван Фецьків, Мих. Кривицький і Каленик Гурський по одному дубові, Сава Лукіянчик, Кирило Романчук, Грицько Гонта, Трохим Вовчик, Бартох Процюк, Іван Журомський по одній сосні, Олександер Явчук 1 сосну і 2 стовпи, Мосій Полишук, Степан Гурський, Павло Кучер по 2 стовпи. Найцінніший дар зробив Йосип Герасимчук, подарувавши під будову дому кусок садиби. (Всі ці особи вже вивезли матер'ял на площу). Честь Вам і слава, свідомі громадяне, що беретесь за добре громадське народнє діло! допоможи Вам Боже! Сподіваємося, що й инші громадяне зрозуміють завдання і значіння „Просвіти“ і також станнуть в ряди борців за кращу долю українського народу. Закликаймо один другого на будову Народнього Дому в Шубкові і в скорім часі вже будемо у своїй власній домівці.

М. Маленький.

Власними силами.

[с. Баківці, пов. Луцьк].

Тільки цього року, 6-го лютого, заложено в нас філію Т-ва „Просвіта“. Немає в нас досвідних людей в освітній праці, але це нас не злякало. Є добра воля й охота і це поборе. От вже й поставили першу виставу „Сватання на Гончарівці“ в кольонії Баківці. Вистава пройшла дуже добре. Аматори грали добре і всі присутні були дуже задоволені. Початок наш гарний, а що наша Рада філії дуже турбується, щоб філія розвивалась, то ми віримо, що дальша праця філії піде ще краще.

Присутній.

Праця оживає.

[с. Чаруків, пов. Луцьк].

Як вже писалося в „Укр. Громаді“, філія „Просвіти“ в нашому селі дуже підупала. Винні були тому ріжні причини, як справа з городом, перехід села тільки що минулої осіні на хуторі і зубожіння селян, але не менше винні і якісь неясні непорозуміння, що зайшли між членами філії. Одні почали нарікати на Раду, инші на Ревізійну Комісію, то знов на всіх членів, а по правді то всі потрохи були винні, бо за своїми домашніми клопотами занедбали свій громадський обовязок.

Але що було — те минуло. На 27.II ц. р. Ревізійна Комісія скликала загальні Збори філії. Звичайно—не легко було відразу покінчити з давним безладдям. На Збори приїхав представник пов. Т-ва Гр. Гладкий, який скоро розібрав, у чому річ і щоби далі не загострювати відносин у філії, запропонував вибрати окрему комісію для перевірення діяльности філії. Назначено другі Збори на 5.III ц. р., на які знов приїхав Гр. Гладкий. І на цей раз не обійшлось без нервування окремих членів філії. Але остаточно після вияснення справи і пояснень Гр. Гладкого про цілі й завдання Т-ва „Просвіта“, принято всі доклади до відома, вибрано нову Раду й Ревіз. Комісію і положено нові основи під працю філії на майбутнє. Надіємось, що наша філія оживе, непорозуміння щезнуть, а всі члени філії, розуміючи велику вагу „Просвіти“, станнуть знов до спільної корисної праці. Бо цього вимагає не інтерес одного чи другого члена філії, одної чи другої якоїсь групи, але інтерес всіх, інтерес всього нашого народу.

Просвітянин.

В тяжких умовах, але праця йде.

(с. Новосілки, пов. Здолбунів).

20 лютого ц. р. відбулась в нас в громадському будинку, заходами драм. амат. гуртка при кооперативній читальні, друга вистава. Ставили драму „Батраки“. Як на зло і ця вистава відбулась при малій кількости глядачів, з причини сильного морозу, а будинок у нас не опалюється; бо не тільки на піч, адеж і на необхідні театральні річі гурток ще не розжився. Не вважаючи на холоднечу, аматори виконали свої ролі добре. Ролю Степана грав П. Лишко. Хотину—п. Ужинський (з с. Посягви) за браком жіночих сил, Гарасима С. С., Василя — П. Доброчинський, Марисю—Катерина Грінчук, Юрка— М. Волянюк, котрий, не дивлячись на свої ще дитячі літа, в виконанні своєї ролі не відійшов від других аматорів. Суфлірував — Гр. Новосад. Шкода було аматорських сил по постановці цієї драми, бо наші селяне не розуміють таких п'єс, що можна було судити по тому, що багато з глядачів, коли проходила драма в останній дії, коли Василь прощається з сином перед самогубством і до кінця дії—сміялися. Грала струнна оркестра з с. Тайкури.

Доходу від вистави на цей раз зовсім не було, бо прибуток від проданих квитків ледве покрив видатки по постановці п'єси.

Забутий.

Опікуни дбають за нас.

(м. Тишівці на Томашівщині).

Це містечко розположене в багнистій місцевости і дуже сприяє тим, хто любить ловити рибу в каламутній воді. Кругом темнота. Крім свинячого торгу і шиття тишовецьких чобіт тутешнє населення мало чим більше цікавиться. З минулого року тільки тут засновано філію „Рідної хати“. 12 і 20 лютого ц. р. аматори з великими труднощами поставили драму „Жидівка вихрестка“. Грали ролі між иншими: Сару—Олександра і Зінчук Лейбу—Микола Потурай, Панаса —Іван Гресюк, Пріську—Ганна Тибульчук, Оришку—Павліна Помас. Головні ролі одіграли несподівано дуже добре і другі ролі також пройшли не зле.

Містечко з людністю 7000 душ не має до сього часу помешкання для театральних вистав і забав. До сього часу польські „пшедставєня“ йшли в школі (бурса в бувш. нашій церковно прих. школі у власнім будинку православного Брацтва). Цей будинок і нам був потрібний; для цього були зроблені заходи Степаном Гаврилюком, але завдяки старанням наших народніх „прихильників“ і опікунів світла й науки кер. шк. Ст. Вячковського і католицького пробоща Шиманьского, які дали собі слово, хоч голова з пліч, але не допустити, щоб поганська нога українця стала на порозі в цім будинку—ті заходи до нічого не привели. Вдруге це зроблено вже при візітації школи інспектором (19.II), але й тут не обійшлось без впливу наших „приятелів“. Брався помогти в цій біді і писар гміни В. Юркевич, але де йому до таких великих світочів руху і духу, коли він наш міщанин.

Вистава пройшла при великій тісноті і при 20 степенях морозу в шопі пожарній, дуже гарно. Щасти, Боже, щирим працьовникам.

И. С. Б.

„Лякедемонці не питали, скільки є ворогів, а тільки —де вони.“

З Ковельщини.

За Уряду часів блаженої памяти на Ковельщені влада дивилася на українську кооперацію, як на якусь політичну організацію і тому стримувався розвій кооперації. В цілому повіті на 150 000 українського населення істнувало до 1926 року 3 споживчі й одна кредитова кооператива. Ні одні збори не відбулися, щоби не були присутні на них шпиги, які занотовували собі присутніх, а дозволу на відчити по кооперації не було можливости дістати. Здавалося, що після травневої революції перешкод в справі відкриття кооператив не буде, але так здавалося. Приходиться й надалі зустрічатись з перешкодами для отримання дозволів на відчити по кооперації. З трудом прийшлося дістати дозволи, на підставі яких заложено кільканадцять кооператив у повіті, згідно з зірцевому статутові Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові. Заложені кооперативи, починаючи від місяця липня 1926 року, зголошено до Луцького Окружного Суду для реєстрації, але до сьогоднішнього дня ні одного статута в українській мові не затверджено, тоді коли тойже статут в перекладі на мову польську затверджено, не дивлячись на те, що був внесений до суду пізніще. А ще кажуть, що тепер ніби щось змінилося...

А. Ок.

І це політика!

[с. Лаврів, пов. Луцьк.]

Заприсяжена й затверджена консисторією ревізійна комісія при нашій церкві (М. Тимощук і І. Демчук) перевала 10 ц. м. ревізію церковних грошових книг і каси і 13 ц. м., по давному звичаю, після служби Божої під церквою докладувала про це парафіянам. В той день в нас святковано свято Т. Шевченка, тож в церкві був і комендант постерунку ї двох поліцаїв.

Комісія найшла все в порядку і зробила тільки два завваження: 1) що священник Губчанський побирає за багато за свічки, заробляючи на 1 кг. свічок аж 143 зол.; треба, щоби, як давніще, люде купували свічки в церкві, з чого буде заробіток церкві, та й для людей буде лекше. (Треба одмітити, що свящ. Губчанський управляє кількадесят десятин церковної землі та й своєї власної має **60** десятин) і 2) що в останніх часах люде менше ходять до церкви, а винно в цьому те, що в церкві люде не чують своєї рідньої мови.

Піп Губчанський навіть проповіді говорить по московськи, а обороняючи славянщину в церкві, у той день казав на проповіді, що Т. Шевченко вчився по славянськи і навіть належав до Кирило-Методіївського Брацтва, а тепер за нього ніби моляться, а виступають проти славянства.

Доклад з ревізії збісив попа і з його уст понеслось: „мерзавец“, „бунтовщік“, „агітатор“ „арештовать його“ і т. д. Тут вже й комендант вмішався і казав людям розійтися та загрожував Тимощукові арештом. Скінчилося на тому, що піп нарешті охолов і кричав вже не „арештовать“, а „списати протокол“.

Що то з того всього вийде— невідомо. Але як бачите — за нашу працю та ще й нам клопіт, а в попа — то й зауваження про свічки політика. З нашим попом у нас вічний клопіт. Але, як вища духовна влада рахує, що такі попи сприяють православію—то грубо помиляються.

Парафіянин.

Пора взятися за роботу.

[с. Кучкарівка, Луцького повіту].

Дня 6 лютого ц. р. аматорський гурток філії Т-ва „Просвіта“ в Кучкарівці поставив в кол. Юзефінах при с. Ківерцях драму на 5 дій „Хмара“. Вистава пройшла по силах аматорів дуже добре, тільки публика не дуже дописала, а особливо це треба зазначити, що до молоді с. Ківерці, що тільки на зверхній вигляд ніби вихована. Всі такі молоді, здорові, повні здається завзяття й сили, здатні до чогось гарного... здається—полюбувавбися тільки ними, їхньою працею!... Вониж в дійсности завзяті, тільки не до чогось доброго... Підчас вистави безперервна метушня, перегуки, якісь злорадні сміхи, що дуже зле впливало на аматорів на сцені.

Чи не пораб і ківерецькій молоді взятися вже за щось вартніше, заснувати філію Т-ва „Просвіта“ в селі і спільно з такими ж само молодими людьми в инших селах працювати й розвивати себе й горнутися до чогось кращого від горілки й негарної поведінки?... Для молодих, повних завзяття і сили людей, це встид і сором, навіть перед слабіщими може -за них і в меншому числі, що щось роблять на громадському полі для спільного добра.

Свято Т. Шевченка в Луцьку.

Свято Т. Шевченка в Луцьку відбулось 13 ц. м. дуже урочисто і при величезному здвизі народу. В Брацькій церкві о. митрофорний протоєрей П. Пащевський з участю трьох священників і двох діяконів відправив Службу Божу, а потім під голим небом панахиду, яку попередив коротенькою, дуже гарною промовою присвяченою памяти Т. Шевченка. Потім у великому мійському театрі, який відпустив на ту ціль безплатно Магістрат м. Луцька, відбулась академія. Головною точкою академії був гарно зложений, добре опрацьований і глибокий змістом відчит п. Власовського. Співав дуже добре хор Брацької церкви.

На свято зібралось стільки народу з Луцька й дооколичних, а то й дальших сіл, що не то що не вмістилися всі в маленькій Брацькій церковці, але навіть великий театр не вмістив усіх зібраних і багато людей за браком місця на академію не попало.

Слід одмітити, що Рада „Просвіти“ старалася про відпущення для Служби Божої і панахиди місцевого Собору, але парафіяльна

рада собору відмовила в проханню Ради „Просвіти"; натомість напередодні свята розліплено по місті афішки в польській мові про те, що в соборі відправиться панахида „по поеце Тарасе Шевченко". Великий здвиг народу на свято Шевченка доказав, що Рада „Просвіти" зовсім оправдано старалась про відпущення собору на той день, а наші москалі зайвий раз виявили чого варті. Рада „Просвіти" вислала в справі такого провокаційного поведення москалів письмо протест до Митрополита.

Московська гра.

В наслідок протесту купки володимирських москалів (сторонників московсько славянського богослуження) Митрополит Діонисій разом зі своїм московським синодом дав роспорядження передати український собор в Володимирі москалям. 25 березня має відбутись „урочиста" передача собору. На це „торжество" передачі собору в руки „істинно православних русскіх" (мов після якихсь поганців!) має прибути заступник митрополита, виленський архиепископ Теодосій.

Крім того, митрополія на домагання змобілізованої чорної сотні з під стягу „Русскаво Народнаво Обєдіненія" звільнила заслуженого архимандрита о. Полікарпа зі становища настоятеля володимирського собору і постановила заслати його до Жировецького монастиря па Виленщині; звільнено також решту українського причту собору п. о. Шеропького, композитора Телєжинського і ин.), а на їх місця призначено москалів. Таким чином український собор в Володимирі розгромлено.

Проти такого нечуваного поступовання церковної влади українське громадянство як найрішучіше протестує і вважає таку спробу явною провокацією, направленою проти прав і інтересів українського православного населення.

З судової салі.

Дня 16 ц. м. відбулась нарешті перед Луцьким Окружним Судом розправа в справі підпалу будинку Українського Театру в Ківерцях, який при помочи адміністрації загарбала „Мацеж Школьна". Було це ще при кінці 1924 р., у підпалі запідозрено членів драматичного гуртка „Єднання", кілька осіб, між ними поважну, старшу жінку, п. Бортницьку заарештовано і продержано їх по кілька тижнів в тюрмі і ото нарешті суд. Слід нагадати, що тоді 16 літній хлопець Лятинський, який скаржився і тоді і тепер перед судом, що його бито, ніби то признався до вини. На побиття скаржився і другий арештований Б Пастернак. Цього, як то звичайно діється, не доказано, бо це „не має значіння для справи". Вже тоді зараховано цю справу до політичних, а й на розправі прокуратор Ходецкі намагався дати їй політичний підклад. Що це справа дійсно політична—це так, але це мали право твердити оборонці, бо підсудні засіли на лаві оскаржених на підставі доносів з політичним підкладом і тенденцією.

На суді виявилось, що головну ролю тут зіграв б. дяк в Ківерцях Лапій, який таким чином хотів пімститися на членах гуртка „Єднання" Замітне також його признання перед місцевим священиком, що донос зробила „Мацеж Школьна" в Ківерцях в особі керовника школи. Як би там не було, але на суді нарешті виявилось, що ціла справа повстала наслідком безпідставного доносу і всіх підсудних оправдано. П. Бортницька й ще одна пані по оголошенню вироку зі зворушення зімліли.

Одне тільки питання—хто заплатить підсудним за їх терпіння й хто поверне їм їхні великі витрати в звязку з судом?..

Про ощадність.

В цілій Европі прогомонів недавно клич за ощадністю. Такий клич йде і в нас. На це сказав один господар так: „щади, як нема з чого. Добре це говорити тому хто може щадити, але говорити тому, що нічого заробити на виживлення не може, що з ощадженого вриває, що з біди в довги лізе, нічого не поможе"

Ці влучні слова кажуть застановитись над питанням, чи можлива в нас ощадність, бо направду нема в Европі під сонцем так ощадних, як наш народ Він усього собі відмовляє, живе голодом і холодом. В нього є вроджений змисл до ощадности, аж до скупости. А все ж пожитку з цього нема.

Та чи конче про таку ощадність ходить нам, щоби все, що маємо в кишині, не видавати, а як немаємо нічого в кишені, піст на себе наложити, нічого не їсти?

Ходить ще про иншу, про господарську ощадність. Ходить про те, щоби застановитися, чи наша праця в господарстві була такою, щоб з неї прийшла найбільша користь, чи може навпаки.

Доказано, що на українських небідних землях родиться в двоє, а навіть в троє плодів менше, як в краях західніх. Як наш морг видає 24—48 пудів жита чи иншого збіжжа, то в чужих краях 90—120. Як в нас вродиться з морга 300—600 пудів барабoль, то в чужих краях 700—1200. Колиб лише на одну четвертину піднести плоди з наших земель, то народ наш заощадив-би вже з цього дорібку великі міліони золотих. Як що року з наших земель добувати хоч дещо більше плодів, то наш народ за кілька літ ставби в двоє багатшим,—це булаби друга ощадність. А третя?

Ніодин народ не тратить стільки часу на марне, як наш. Досить сказати, що у нас на 365 днів в році самі свята і неділі забирають коло 100 днів, а є околиці, де на святкування витрачується в році і 120 днів, бо народ святкує дні для таких святих, яких навіть церква не приписує. Колиж ще порахувати нагоди празничні при весіллях, похоронах, хрестинах, нагоди при купнах і продажах, де не обійдеться без могоричів, а тим також без страти цілих днів, то сміло можна сказати, що у нашого народу півроку йде на марне. До того ще приходять дні, в яких роботу годі найти, бо слота, бо завіяло то що, а в цих, що то заробляють на чужім, нема роботи, бо ніхто не покликав.

Ця негосподарність, це надмірне святкування, увійшло вже таку привичку, що мало хто погодиться з думкою, що таке не повинно бути. А прецінь ті, що були в Данії, Німеччині, Америці чи Франції на роботах, ці всі знають, як там народ працює,—знають також, який там народ багатий, щасливий; а ми за те й бідні, що стільки часу витрачаємо марно.

Так отже ощадність, це не лиш складання грошей в скринях чи касах;—це використання часу для такої роботи, яка може дати доходи, це двигання рільної культури. Ощадність, це уліпшена господарка, це вклад в таке підприємство, яке дасть більші доходи. Ощадність, це праця в відводненню сіножатей, в поправі їх, щоб більше трави дали, це сівба таких насінь збіжжа, за які на ринку ліпше платять, це переміна збіжевого господарства в пашне і годівельне там, де молоко чи масло збут має.

Лише працьовитий народ, у якого піднесить своє господарство кожний поодинокий господар, добється незалежности, бо незалежність народу, це господарська незалежність одиниць.

„Сільський Господар".

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ „УКРАЇНСЬКУ ГРОМАДУ".

Соловейко.

У вишневому садочку,
Примостившись на сучочку,
Весняного дня раненько
Тьохнув пісню соловейко.
Був він радий і веселий,
Що побачив рідні села,
Що щастила йому доля
Повернутись із-за моря.
Тут синичка пролітала,
Щось про себе щебетала;
Соловейків спів зачула
І до його вмить звернулась:
—„А, здоров будь, небороче!
Повернувся ти одначе?
І чого б то я летіла,
Стрімголов сюди спішила?
Чиж то варто прилітати,
Не обдумавши міняти
Вирій,—край чудово милий,
На сей край наш нещасливий?"
—„Я родився у цім краю,
В ньому зріс, його кохаю.
Поки жить на світі буду,
Батьківщини не забуду.
Хоч мій край і нещасливий,
Але все ж він мені милий.
Свого Рідного я Краю
Ні за що не проміняю".
Засоромилась синичка
І шмигнула у шпоришки,
Соловейко ж сів вдобнійше
Й утнув пісню веселійше.

* * *

Соловейку ти мій любий,
Прилітай до нас, співай!
Щоб навчились в тебе й люде
Теж кохати Рідний Край.

М. П.

**Кожний думай, що на тобі
Мілійонів стан стоїть,
Що за долю мілійонів
Мусиш дати ти отвіт.**

І. Франко

Господарча нарада в президії Ради Міністрів.

В неділю 27 лютого п. р. в Варшаві в Президії Ради Міністрів відбулася під керуванням віцепрем'єра Бартля господарча нарада, присвячена питанням звязаним з земельною реформою і рільничою кооперацією. В нараді взяли участь члени Економічного Комітету Ради Міністрів, Міністерства Хліборобства і Державних Лісів, Міністерства Рільних Реформ, а також 200 представників дрібного рільництва і рільничої кооперації.

На нараді відчитано реферати на теми: „загальні потреби дрібного рільництва, з'осібна в звязку з рільною реформою", „фінансування рільної реформи" і „технічне виконання рільн. рдформи. По відчитанню рефератів виязалась ожиелена дискусія, в якій забирали голос численні учасники наради, які підкреслили необхідність урядової парцеляції землі для місцевого населення, уділення інвестиційних кредитів для дрібних хліборобів, необхідність комасації і меліорації, занехання осадництва.

По обідній перерві відчитано реферат про потреби підгірських господарств. — Опоненти звертали увагу, що в анальогічному стані находиться Полісся, на котре рівнож треба звернути увагу. В дискусії взяв участь представник української кооперації зі Львова інж. Павликівський (голова Укр. Ревіз. Союзу), котрий підкреслив потреби 7 міліонів українського народу, що мешкає в межах Польщі, —народу, який в більшости складається з елєменту дрібно селянського, малоземельного.

По вечірній перерві виголошено реферати „про рільничу кооперацію і її потреби", „допомогу уряду і кредити для рільничої кооперації" та про „кооперацію та самоврядування".

Дискусію над рефератами закінчено вияснениями окремих міністрів.

Крім інж. Павликівського з українців на нараді був представник Луцького Повіт. Виділу Евг. Петриківський.

НОВИНКИ.

Біржа на 18.III. Долар америк.—8.95, 5 руб. зол.—23·60 зол.

Замордував чоловіка за 150 карбованців. В с. Миляче, Столінського пов. 9 березня о 11 годині рано один парубок-підросток заманив до себе в хлів місцевого жидка Перельштейна, нібито бажаючи продати йому худобину. Коли Перельштейн, 20-літній парубок, увійшов у хлів, злочинець ударив його кілком по голові. Перельштейн упав мертвий. Злочинець забрав у вбитого 150 карбованців золота і закопав трупа в гною. Через кілька годин злочин роскрито, а злочинця заарештовано. Пійманий у злочинстві признався, мотивуючи його пімстою.

Урухомлення цегельні. Повітовий Видiл Луцького Соймику приступив до урухомлення цегельні при ст. Олика, рівнож до вишукання відповідного терену для заложення нової цегельні в чаруківській гміні. При цегельнях будуть урухомлені й бетонярні.

Буджет Луцького Соймику. Луцький Повітовий Соймик на засіданні свому дня 25 лютого ц. р. ухвалив буджетовий прелімінар на 1927 1928 рік на суму 953,374 зол. в доходах і видатках. Постатейно буджет виглядає так:

Видатки:

Загальна адміністрація 87.455 зол., комунальні підприємства 13.220, сплата боргів 5280, дороги й публичні площі 182.340, освіта 13.450, культура і штука 8.000, публичне здоровля (і будова шпитального будинку) 380 191, суспільна опіка 109.840, попирання рільництва 99.945, попирання промислу і торгівлі 1.000, публичне безпеченство 31.750, ріжні 20.903 зол.

Доходи (звичайні):

Комунальний маєток 4.750 зол., комунальні підприємства 200, субвенції і дотації 10.800, звороти 23.660, оплати за користування урядженнями і закладами публичного добра 60.300, уділ в податках 28.500, додатки від державних податків 480.500, податки власні 249 454, ріжні 210, позички (надзвичайні) 145.000 зол.

Хай ці цифри, що складаються головним чином з тяжко запрацьованого народнього гроша, вкажуть нашим людям, яке значіння має для них самоврядування і примусить їх як найуважніще ставитися до самоврядування.

Фальшиві інформації. Нас просять подати слідуюче: В „Кур'єрі Варшавському" з дня 24 лютого ц. р. № 54 в відділі кореспонденції „З Волині", кореспондент, що підписався літерами „Пд.", помістив кореспонденцію (донос) під заголовком „Посвячення притулк", в котрій пише, що Луцький Соймик закрив притулок для старців і калік, позбавляючи цілий ряд старців без опіки і притулку. Замітка та незгідна з правдою. Отже вияснюється, що Луцький Соймик від дня 15 березня 1923 р. провадить притулок для старців, котрий до дня 15 травня 1926 р. находився в с. Жидичині, рожиської гм., даючи приміщення 20 пенсіонерам, з чого 9 пенсіонерів походить з магістрату м. Луцька і ин. повітів.

Наслідки п'янства. Дня 3 ц. м. о год. 20, селянин с. Підгайці, піддубецької гм. Евген Дроздюк повертаючись до дому з Луцька в нетверезому стані заблудив в полі і впав в болото. Селяне того-ж села його найшли, та по дорозі до дому він умер —Отак „помагає" горілка, а все ж таки наші люде скоріще дадуть кілька золотих на ту отруту, як пару грошів на свою освіту. Схаменіться!

Криминальна хроніка м. Луцька і повіту.

Крадіжі. В ночі на 1 березня ц р. в мешканця с. Боратина, гміни торчинської Антона Комолюка, через розібрання стіни в хліві, вкрадено корову.

— В ночі 3 березня ц. р. в мешканки м Луцька, Ржечицької Людміли вкрадено одежу й гроші. Страти виносять до 10 тисяч золотих.

— Дня 4 ц. м. заарештовано селян с. Доросінь, шуриськ. гм. Юхима Старкевича і Гордія Вакалюка. При особистій ревізії в першого з них найдено набитий револьвер. Виявилось, що обидва вони поповнили недавно в с. Кроватка крадіж 21 шт. гусей.

— Дня 4 ц. м. арештовано селян с. Полонки теі-ж гм. Архипа Власюка і Йосипа Цимбалюка оскаржених за привласнення 270 зол. на шкоду Коркоца.

— Дня 5 ц. м. в Торчині заарештовано мешканця с. Козятина, Горохівського пов. Івана Рибалта, оскарженого за крадіж корови в мешк с Боратина Антона Радзевича. Оскарженому корову одібрано.

— Дня 8 ц м. арештовано мешк. с. Воротнева, піддубецької гм' Іллю Тимошука. В нього найдено мішок з солодощами, що походить з крадіжі, яку він доконав зі взломом у Басі Штейн, властилельки склепу в Луцьку, вул. Костюшка 16.

Намір підпалу. Дня 5.III. арештовано Василя Шафранюка, оскарженого в намірі підпалення будинків з садибі мешк. с. Немир, щуриської гм. Сави Поліщука.

Підпалення. Дн. 5.III. в с. Holoневичах заарештовано Авраама Рабчука, оскарженого за підпалення копиці сіна, належної олицькій ординації Радзівілла.

Ошуканство. Дня 3.III мешк. кол. Гончариха, Дубенск. пов. Кароль Антонович купив в якоїсь невідомої жінки 3 золотих перстні і бранзолет і за це заплатив 150 зол. Коли жінка та зникла, виявилось, що він впав жертвою її ошуканства, бо куплені річі були фальшиві.

Пожежі. В ніч на 2.III. у мешканців с. Жалобова, гм. рожище Павла Козачука і Пилипа Мороза згоріло дві стодоли. Пожежа повстала з причини кинення недокурка з папіроса.

— Дня 6.III. в забудованнях селянина с. Грузятина, тростенецьк. гм. Василя Пархомчука, вибухла пожежа, якою знищено 3 хати і 2 хліви, вартости 5,000 зол. Причина пожежі—необорежне обходження з вогнем.

Нещасний випадок. Дня 9.III. в с. Несвіч чаруківської гм. впала до криниці 60-літня Олімпія Сусь. Поміч сусідів, які видобули нещасну, оказалась зайвою. Баба померла наслідком понесених ран.

ПАРЦЕЛЯЦІЯ МАЄТКІВ.

9 січня Рада міністрів видала роспорядження, де уміщено виказ тих маєтків, які мають бути в 1927 ропі роспарцельовані. Всього під парцеляцію підпадає 350 маєтків з обшаром 49.661 гектар орної землі. Найбільший розмір маєтку 1000 га в Дрогичинському повіті (Полісся). Примусовому викупові підлягають маєтки по цілій Польщі, за винятком Варшавського, Лодзинського, Станиславівського, Тернопільського воєвідств і Горішнього Шлеску.

Веселий кутик.

Буде боліти.

— Чому ти собі заввав щоку?

— Мало не скажуть — так мене зуб болить; від трьох днів не можу спати.

— Чому-ж ти не кажеш собі його вирвати?

— Боюся, що це буде боліти...

———

Сам прийшов.

За російських часів до установи приходить в якійсь справі жид. Вартовий урядовець його питає:

— Как вас зовуть? (як називаєтесь?)

— Ну, меня не зовут, я сам пришол...

———

Добродійка з великого міста до селянки:

— Лікар радив мені пити дві літри молока денно. Чи не могли-б ви давати?

— Та чому ж ні, прошу пані, можу давати. Від нас недалеко, а молоко є своє.

— Своє?.. То не добре... Лікар казав мені пити від корови.

Наших передплатників, що залягають з передплатою часопису, просимо негайно вирівнати свої залеглости. ***Адміністрація.***

Пригадується всім просвітянам Луцького повіту, що дня 27-го ц. м. відбудуться ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ Т-ва „Луцька Повітова Просвіта“.

Кременецьке Повітове Т-во „ПРОСВІТА“.

ОБІЖНИК Ч. 15.

До всіх читалень Т-ва „Просвіта“, просвітянських гуртків і поодиноких членів „Просвіти“.

27.III б. р. о 10 ій год. рано в салі „Інтимного театру“, відбудуться річні загальні збори членів Т-ва „Просвіта“.

На порядку денному:

1. Спраоздання з діяльности Т-ва за 1926 рік.
2. Розвиток і стан бібліотеки Т-ва.
3. Розвиток і діяльність читалень.
4. Справа будови Народнього Дому.
5. Довибори Ради.
6. Касове справоздання Ради Т-ва.
7. Буджет Т-ва на 1927 рік.
8. Річний відчит по книгарні за 1926 рік.
9. Вільні внески.

Всім читальням, просвітянським гурткам і поодиноким членам „Просвіти“ надіслано повідомлення про Загальні Збори. Отже Ради Читалень і керуючі просвітянськими гуртками мають зібрати всіх членів „Просвіти“ й повідомити їх про день Зборів.

В разі неприбуття потрібної кількости членів на призначену годину, о 12 ій годині дня відбудуться другі збори, які будуть дійсні при всякій кількости.

Рада Т-ва „Просвіта“.

10.III-27 р. м. Кременець.

СПИСОК

громад Кременецького повіту, що склали пожертви на будову Народнього Дому в Кремянці по підп. листах на протязі місяця січня б. р.

Кремянець 400 зол., Бережанкаі 191.35, Шумськ 164.50, Тетильківці 95.79, Молотьків 75.35, Людвищі 75.05, Якимівці 74.50, Онишківці 70, Мізюринці 65,95, Писарівка і Цеценівка 65.85, Оришківці 65.14, Ридомель 64.43, В. Доманинка 60.70, Лідихів 54.23, М. і В. Білка 54.18, Борщівка 54.01, Вишгородок 52.25, Муховець 52, Н. Вишневець 50,84, Кушлин 50.31, Сапанів 50.21, Білокриниця 50.10, М. Андруга 48.95, В. Окники 48.79, Синевці 44.42, Янківці 43.56, Загайці 43.27, Шушківці 42.60, Чайчинці 41.85, Підлісці 41.05, Бережці 40.45, Веселівка 40.35, Передмірка 39.30, Кути 38.70, Ст. Вишневець 36,95, Ванжулів 35.70, Янківці-Вишн 35.50, Нападівка 34.52, Зарудде 33.60, Млинівці 32.65, Вілія 32.06, Москалівка 32, Почаїв 32, Рахманів 31.50, В. Раківці 31, Жалоби 30,68, Грибова 30.20, Соколівка 30, М. Окники 29.52, Матвіївці 29.35, Н. Рахманів 28.55, Печерно 27.55, Верещаки 27 з.

(Продовженя буде).

Довгоречинцеві позички Державного Земельного (Рільного) Банку.

На підставі закона 14.VII-26 Державний Рільний Банк обіцяє уділити довгоречинцеві амортизаційні позички (на 10, 20 і 30 років) в золотих 8 проц. заставних листах: а) на сплату короткоречинцевих зобовязань, зроблених на господарчі потреби, б) на сплати, що виникли з завіщальних роспоряджень і родинних поділів, в) на сталі, але не дуже коштовні поліпшення, що ведуть до піднесення господарства: будову, перенесення і ремонт будинків мешкальних і господарських, заложення садів, городів, очищення ровів. заложення плянтацій кошикарської лози, хмелю і т. д.

Дістати ці позички можуть лише власники господарств, вписаних до гіпотечних книг, а позичка ця має бути забезпечена гіпотечно на 1 місці гіпотеки. У випадку, коли на перешкоді до уділення позички в заставних листах будуть стояти давніщі гіпотечні борги, позичка буде уділена в такому розмірі, щоб можна було сплатити і ті борги, коли оцінка маєтку на те дозволила-би.

Просити про позичку можуть господарі маєтків, що своїм розміром не перевищують норм, установлених в § 4 закона про земельну реформу 9 січня 1926 р., то значить, в промислових і підміських округах не звиш 80 га, на всіх инших землях 240 га, а на „кресах“ східніх до 400 га., при чому першенство мають власники менших господарств, тому господарства звиш 100 га можуть дістати позичку лише після задоволення дрібних господарств. Не мають права на позичку господарства не загіпотековані, обтяжені сервітутами, судовими процесами про право власности, обтяжені довгоречинцевими орендними контрактами.

Для одержання позички необхідно представити прохання (зразок видає Рільний Банк), де треба подати свою адресу, розмір бажаної позички, час її сплати (10, 20 або 30 років), назву і положення того господарства, що має служити забезпеченням позички, обшар його і докладно зазначити, на яку ціль має піти позичка. До прохання належить приложити слідуючі документи:

1) повний випис гіпотечного виказу— на Волині, Поліссю, Підляшу і Холмщині і витяг з виказу гіпотечного з аркушом посілости—в Галичині.

2) посвідчений гміною квестіонар статистичний.

3) поліси страховання будинків від вогню за біжучий рік.

4) докладний опис тих поліпшень, що мають бути перепроваджені на одержану позичку, разом з коштористом, посвідчені гміною.

При проханнях на позичку для сплати боргів, або для родинних розрахунків при поділі землі, належить крім зазначених вище документів, додати:

5) документ, що стверджує істнування боргу і необхідність його сплатити.

6) нотаріяльно стверджена згода на письмі кредиторів, або родичів при поділі, привяти борг або належний спадок в грошах.

7) підтверджене гміною вияснення петентів, на які цілі пішли позичені раніш гроші.

Крім того Банк може зажадати зложення пляну маєтку і землемірного реєстру.

Після отримання тих документів Банк може зажадати оцінки закладаємого господарства. При чому, оцінку ту може зробити таксатор Банку на місці, за що треба заплатити за господарство до 25 га—50 зол., до 50 га—75 зол., до 100 га—100 зол., до 150 га—125 зол. або оцінка робиться камерально без виїзду на місце — а) на підставі установлених Банком нормальних цін землі в випадку, коли позичка не перевищує 20.000 зол., або б) на підставі документів признаних Банком вистарчаючими для оцінки землі. На основі оцінки землі Банк уділить позичку до розміру половини оцінки, коли цінував таксатор Банку на місці, і до розміру 1|3 оцінки, коли оцінку зроблено камерально.

Позички не дають, коли землю оцінять не вище 500 зол. в золоті. Банк має право відмовити в позичці без зазначення причини. І для нас, українців, то найнебезпечніший пункт, бо в дирекції того Банку сидять лише поляки, котрі можуть відмовляти українцям в позичці без зазначення причин, хоч всі документи будуть в порядку; те вже не один раз було з нами, а скаржитись не буде кому.

Коли Банк позичку дасть, то треба буде ї не платити два рази на рік (1 квітня і 1 жовтня) проценти разом з амортизацією золотими в золоті (швайцарськ. франк) при позиці на 10 років по 7—1|2 золот. піврічно від кожних 100 зол. позички (або 15 проц. річних), при 20-річній позиці 5 зол. 06 гр., при позиці на 30 літ — 4 зол. 43 гр.; крім того, піврічно додаток на адміністрацію 3|4 проц. від номінальної суми боргу.

Позички будуть видані в заставних 8 0|0 листах Рільного Банку, котрі тепер будуть Банком реалізовані на рахунок боржників, котрі через те можуть дістати позичку в готівці. Власники господарств, що знаходяться в Галичині, повинні звертатися в справах позичок до відділу Рільного Банку у Львові (вул. Галицька, № 21), з Волині і Полісся—до відділу Рільного Банку в Луцьку (Ягелонська вул. № 107), з Холмщини і Підляшша до відділу кредиту довготермінового Рільного банку в Варшаві (ul. Traugutta № 11).

Б. Козубський.

Видавець Сенатор М. Черкавський Luck, Drukarnia F. Richtera Відповід. редактор С. Вишнівський.